Vzájomná poloha dvoch rovín

RNDr. Viera Vodičková

U: Začneme s opakovaním. Aká môže byť vzájomná poloha dvoch rovín?

Ž: *Roviny môžu byť rovnobežné alebo rôznobežné.*

U: V rámci rovnobežnosti rozlišujeme rovnobežné rôzne a rovnobežné totožné roviny. Na základe čoho takto klasifikujeme vzájomnú polohu rovín?

Ž: *Myslím, že na základe prieniku rovín, čiže na základe počtu ich spoločných bodov.*

U: Aký prienik môžu mať dve roviny?

Ž: *Jedna možnosť je, že dve roviny nemajú žiaden spoločný bod, potom môžu mať spoločný práve jeden bod... Moment! To je hlúposť, taká situácia nemôže nastať.*

U: Skoro som sa zľakol.

Ž: *Dve roviny môžu mať spoločnú priamku, no a potom už len celú rovinu.*

U: Správne.

- Ak prienikom dvoch rovín je prázdna množina (roviny nemajú spoločný bod), roviny sú ***rovnobežné rôzne***.
- Ak prienikom dvoch rovín je celá rovina, roviny sú ***rovnobežné totožné***.
- Ak prienikom dvoch rovín je priamka, roviny sú ***rôznobežné***.

U: Budeme skúmať vzájomnú polohu rovín z analytického hľadiska.

Ž: *Nie celkom tomu rozumiem.*

U: V analytickej geometrii nemáme roviny narysované, ale dané pomocou rovníc. Z rovníc rovín musíme vedieť určiť, či sú rovnobežné alebo rôznobežné.

Ž: *Pochopil som. Budeme pracovať len s rovnicami rovín.*

U: Presne tak. Akou rovnicou vieme vyjadriť rovinu?

Ž: *Rovinu môžeme vyjadriť parametricky alebo všeobecnou rovnicou.*

U: Iste vieš, že parametrické rovnice roviny sú v podstate tri, vystupujú v nich dva smerové vektory a teda aj dva parametre. Naproti tomu všeobecná rovnica roviny je len jedna rovnica. Určite uznáš, že sa s ňou pracuje jednoduchšie. Sústredíme sa preto len na roviny dané všeobecnou rovnicou. V prípade, že by predsa bola niektorá rovina zadaná parametricky, mal by si už vedieť prepísať parametrické rovnice tejto roviny na rovnicu všeobecnú.

U: Pozrieme sa na vzájomnú polohu dvoch rovín daných ***všeobecnou rovnicou***.

Ž: *Zo všeobecných rovníc vieme určiť normálové vektory rovín. Normálový vektor je vektor kolmý na rovinu.*

U: Správne.
Majme dané dve roviny α a β. Nech tieto roviny majú všeobecné rovnice:

$$\alpha : a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0$$

a

$$\beta : a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0,$$

kde $a_1, b_1, c_1, d_1, a_2, b_2, c_2, d_2 \in \mathbb{R}$, pričom aspoň jedno z čísel a_1, b_1, c_1 je rôzne od nuly a aspoň jedno z čísel a_2, b_2, c_2 je rôzne od nuly. Ich normálové vektory označme ako $\vec{n}_\alpha$ - to bude pre rovinu α a $\vec{n}_\beta$ pre rovinu β. Aké súradnice budú mať normálové vektory rovín?

Ž: *Súradnice normálového vektora sú čísla stojace pri x, y, z, preto*

$$\vec{n}_\alpha = (a_1; b_1; c_1),$$

$$\vec{n}_\beta = (a_2; b_2; c_2).$$

U: Nakreslime si tri obrázky, na ktorých budú roviny α a β postupne rovnobežné, rovnobežné totožné a rôznobežné. Farebne si vyznačíme normálové vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$.

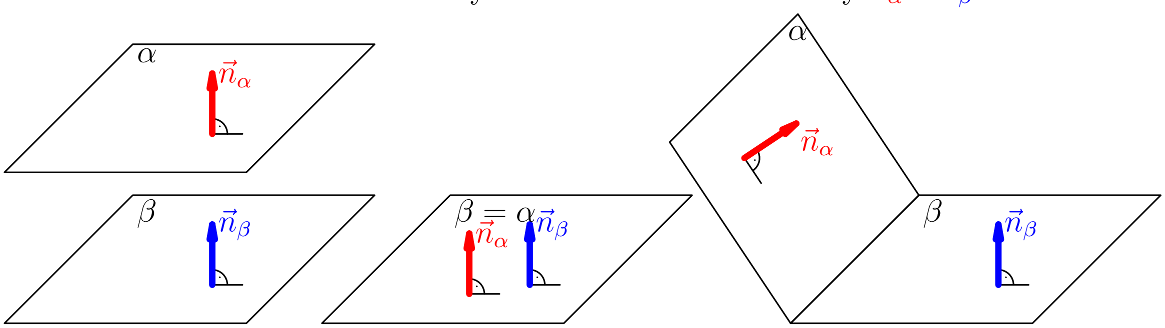

Na obrázkoch budeme skúmať ako súvisí vzájomná poloha rovín s umiestnením normálových vektorov jednotlivých rovín.

Ž: *Na druhom obrázku, kde sú roviny totožné, sa dajú normálové vektory premiestniť na jednu priamku. Normálové vektory rovín α a β sú totiž rovnobežné.*

U: Výborne. Čo to znamená?

Ž: *No, kľudne by mohli mať roviny α a β ten istý normálový vektor. Čiže mohlo by platiť:*

$$\vec{n}_\alpha = \vec{n}_\beta.$$

U: Alebo vektor $\vec{n}_\alpha$ môže byť aj nenulovým násobkom vektora $\vec{n}_\beta$:

$$\vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta, \quad k \in \mathbb{R} - \{0\}.$$

Inými slovami vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$ sú lineárne závislé.
Pozrime sa teraz na prvý obrázok. Na rovnobežné roviny. Nie sú aj v tomto prípade normálové vektory lineárne závislé?

Ž: *No... vlastne aj v tomto prípade ich môžeme umiestniť na jednu priamku.*

U: Presne tak. Znamená to, že ***ak sú roviny rovnobežné, ich normálové vektory sú lineárne závislé***.

Ž: *Ako ale odlíšime, či sú totožné alebo rôzne?*

U: Tak napríklad stačí overiť, či aspoň jeden bod patriaci rovine α patrí aj rovine β.

Ž: *Aha! Ak budú mať aspoň jeden spoločný bod, tak už musia byť totožné.*

U: Dá sa to však zistiť aj ináč. Jednoduchšie. Vieme už, že normálové vektory sú lineárne závislé. Platí:

$$\exists k \in \mathbb{R} : \vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta.$$

Poznáme súradnice jednotlivých normálových vektorov. Zapíšme, čo potom platí o týchto súradniciach.

Ž: *Súradnice normálových vektorov sú*

$$\vec{n}_\alpha = (a_1; b_1; c_1),$$

$$\vec{n}_\beta = (a_2; b_2; c_2).$$

Nakoľko

$$\vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta,$$

pre súradnice musí platiť

$$a_1 = ka_2, \quad b_1 = kb_2, \quad c_1 = kc_2.$$

U: Presne tak. Všimneme si rovnice oboch rovín

$$\alpha : a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0$$

$$\beta : a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0.$$

Vyzerá to tak, že celá rovnica roviny α by mohla byť k-násobkom roviny β.

Ž: *Pri koeficientoch a, b, c to platí, ostáva posledný koeficient d.*

U: A presne ten rozhodne o tom, či rovnica roviny α je k-násobkom roviny β. Ak navyše platí

$$d_1 = kd_2,$$

roviny α a β sú totožné. Inak sú rovnobežné, ale rôzne.
Ostal nám prípad rôznobežných rovín.

Ž: *To je už z obrázka jasné. Ak sú roviny rôznobežné, ich normálové vektory by sme ťažko umiestnili na jednu priamku.*

U: Je to dokonca nemožné. ***Normálové vektory rôznobežných rovín sú*** lineárne nezávislé.

U: Zhrnieme si to. Máme rovinu α danú všeobecnou rovnicou

$$a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0$$

a rovinu β danú všeobecnou rovnicou

$$a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0.$$

Ak sú normálové vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$ lineárne závislé, roviny α a β sú rovnobežné.

Ž: *V prípade, že platí aj*

$$d_2 = kd_2,$$

sú roviny totožné. Inak sú rovnobežné rôzne.

U: Ak sú normálové vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$ lineárne nezávislé, roviny α a β sú rôznobežné.

Vzájomná poloha dvoch rovín

$$\alpha : a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0 \quad \beta : a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0$$

- $\exists k \in \mathbb{R} : \vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta \wedge d_1 = kd_2 \Rightarrow \alpha \parallel \beta \wedge \alpha = \beta$
- $\exists k \in \mathbb{R} : \vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta \wedge d_1 \neq kd_2 \Rightarrow \alpha \parallel \beta \wedge \alpha \neq \beta$
- $\forall k \in \mathbb{R} : \vec{n}_\alpha \neq k\vec{n}_\beta \Rightarrow \alpha \nparallel \beta$

U: Na záver jedna poznámka. Ak sú roviny α a β rôznobežné, ich prienikom je priamka. Ako túto priamku nájdeme?

Ž: *To bude asi podobné ako pri hľadaní prieniku dvoch priamok. Zoberieme sústavu dvoch rovníc oboch rovín a vyriešime ju.*

U: Také jednoduché to zase nebude. Spomínaná sústava vyzerá takto:

$$a_1x + b_1y + c_1z + d_1 = 0$$

$$a_2x + b_2y + c_2z + d_2 = 0.$$

Koľko má neznámych?

Ž: *Tri, x, y, z. Aha. Ale rovnice sú len dve. To nebude jedno riešenie.*

U: Jedno riešenie ani neočakávame. Dohodli sme sa predsa, že prienikom dvoch rovín nemôže byť práve jeden bod! Prienikom dvoch rôznobežných rovín je priamka a my potrebujeme nájsť jej parametrické vyjadrenie. To však uvidíš až v príkladoch. Chcel som ti len ukázať, že ***priamku v priestore možno vyjadriť aj pomocou sústavy dvoch všeobecných rovníc***. Sú to rovnice rovín, ktorých je priesečnicou. Je to akási náhrada všeobecnej rovnice priamky v priestore.

Príklad 1: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha: 2x - 3y + z - 4 = 0,$
$\beta: -4x + 6y - 2z + 5 = 0.$

Ž: *Máme určiť vzájomnú polohu dvoch rovín...*

U: Zopakujme si najprv, aká môže byť vzájomná poloha dvoch rovín!

Ž: *Dve roviny môžu byť rovnobežné alebo rôznobežné. Ak sú rovnobežné, môžu byť aj totožné.*

U: Áno. Vzájomná poloha závisí od ich prieniku. Prienikom rovnobežných rovín je prázdna množina, prienikom totožných rovín je celá rovina.

Ž: *A prienikom rôznobežných rovín je zase priamka.*

U: Súhlasím. Ako z analytického vyjadrenia rovín zistíme ich vzájomnú polohu?

Ž: *Viem, že to súvisí s porovnávaním vektorov. Roviny sú dané všeobecnou rovnicou, tak pôjde o porovnanie normálových vektorov oboch rovín.*

U: Správne. Určme si súradnice normálových vektorov rovín.

Ž: *Dobre. Súradnice normálových vektorov ľahko prečítam zo všeobecných rovníc. Sú to čísla stojace pri x, y, z. Normálové vektory rovín α a β majú súradnice:*

$$\vec{n}_\alpha = (2; -3; 1)$$

$$\vec{n}_\beta = (-4; 6; -2).$$

U: Výborne. Teraz potrebujeme určiť, či tieto normálové vektory sú lineárne závislé.

Ž: *Hm... či jeden je násobkom druhého? Na prvý pohľad vidno, že áno. Ak normálový vektor roviny α vynásobíme číslom (-2), dostaneme normálový vektor roviny β.*

U: Áno, platí:

$$\vec{n}_\beta = -2\vec{n}_\alpha.$$

Ž: *Normálové vektory sú lineárne závislé.*

U: Roviny α a β sú rovnobežné.

U: Potrebujeme ešte zistiť, či sú rôzne alebo totožné.

Ž: *Ak sú rôzne nemajú žiadne spoločné body a ak sú totožné, majú spoločné všetky body.*

U: To môžeme využiť. Vyskúšame, či jeden bod z roviny α patrí aj rovine β.

Ž: *To bude stačiť? Nemali by sme preveriť všetky body?*

U: Nezabúdaj, že už vieme, že roviny sú rovnobežné. Preto, ak majú spoločný jeden bod, musia byť totožné. Naopak, ak nejaký vybraný bod z jednej roviny nebude ich spoločný, musia byť rovnobežné rôzne.

Ž: *Dobre. Vyberiem si jeden bod patriaci rovine α, nazvem ho A. No... vo všeobecnej rovnici sa nedá len tak ľahko nájsť!*

U: Nie je to žiadny problém. V rovnici máme tri neznáme, x, y, z. Dve si zvolíme a tretiu dopočítame podľa rovnice.

Ž: *Dobre. Tu je všeobecná rovnica roviny* α

$$2x - 3y + z - 4 = 0.$$

Zvolím si napr. $x = 1$ *a* $y = 2$.

U: Môžeš si zvoliť ľubovoľne, to je pravda. Prečo si si nezvolil napr. $x = 153$ a $y = -28$?

Ž: *Kto by počítal s takými číslami?*

U: Práve o to ide. Ak si môžeme vybrať, snažíme sa zvoliť si také čísla, aby sa nám s nimi čo najľahšie počítalo. Navrhujem zobrať $x = 0$ a $y = 0$.

Ž: *Ďakujem. Po dosadení do všeobecnej rovnice roviny* α *dostávame:*

$$z - 4 = 0.$$

Z čoho máme tretiu súradnicu $z = 4$. *Bod* A *patriaci rovine* α *má súradnice*

$$A[0; 0; 4]$$

U: Teraz zistíme, či bod A patrí aj rovine β. Ak jej patrí, musia jeho súradnice vyhovovať všeobecnej rovnici roviny β.

Ž: *Do všeobecnej rovnice roviny* β

$$-4x + 6y - 2z + 5 = 0$$

dosadím súradnice bodu A*:*

$$\begin{aligned} -4 \cdot 0 + 6 \cdot 0 - 2 \cdot 4 + 5 &= 0 \\ -3 &= 0. \end{aligned}$$

Rovnosť neplatí. Bod A *nepatrí rovine* β. **Roviny α a β sú rovnobežné rôzne.**

U: Výborne. K tomuto riešeniu sme však mohli dôjsť aj rýchlejšie. Ak sú roviny totožné, môžeme povedať, že je to vlastne tá istá rovina.

Ž: *To je pravda.*

U: Koľko všeobecných rovníc môže mať jedna rovina?

Ž: *No predsa jednu! Moment! Jedna rovina môže mať nekonečne veľa všeobecných rovníc. Aj hocijaký násobok rovnice predstavuje danú rovinu.*

U: Áno. Každý nenulový násobok všeobecnej rovnice roviny predstavuje tiež jej všeobecnú rovnicu. Takže, ak sú roviny totožné, musí byť rovnica roviny β nenulovým násobkom rovnice roviny α. Všimneme si rovnice oboch rovín

$$\alpha : 2x - 3y + z - 4 = 0$$

$$\beta : -4x + 6y - 2z + 5 = 0.$$

Ž: *Vyzerá to tak, že celá rovnica roviny* β *by mohla byť* (-2)*-násobkom rovnice roviny* α.

U: Pri koeficientoch a, b, c to platí. Ak sa pamätáš, zistili sme, že

$$\vec{n}_\beta = -2\vec{n}_\alpha.$$

Ž: *Ostáva posledný koeficient d.*

U: A presne ten rozhodne o tom, či rovnica roviny β je (-2)-násobkom rovnice roviny α.

Ž: *Vidím, že nie, pretože $5 \neq -2 \cdot (-4)$. Roviny nie sú totožné. Zhrniem to teda. Ak som zistil, že normálový vektor roviny β je (-2) násobkom normálového vektora roviny α, stačí mi pozrieť sa na celé rovnice. Ak po vynásobení rovnice roviny α číslom (-2) dostanem rovnicu roviny β, roviny sú totožné. Ak nie, roviny sú rovnobežné a rôzne. A je to hotovo.*

U: Vystihol si to presne.

Úloha 1: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha : 3x - 6y + 9z - 3 = 0,$
$\beta : 5x - 10y + 15z - 5 = 0.$

Výsledok: roviny sú totožné

Príklad 2: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha: 2x - 3y + z - 4 = 0$,
$\beta: x + 2y - z + 1 = 0$.

Ž: *Máme určiť vzájomnú polohu dvoch rovín. Pokiaľ viem, roviny môžu byť rovnobežné, rôznobežné alebo totožné.*

U: Áno. Aj keď totožné roviny zahŕňame tiež pod prípad rovnobežných rovín. Ako určíme vzájomnú polohu dvoch rovín na základe ich analytického vyjadrenia?

Ž: *Analytické vyjadrenie - to myslíte rovnice?*

U: Samozrejme.

Ž: *Roviny sú dané všeobecnými rovnicami. Pamätám sa, že to súviselo s porovnávaním vektorov. Asi normálových vektorov.*

U: Správne. Určme si súradnice normálových vektorov rovín.

Ž: *Dobre. Súradnice normálových vektorov ľahko prečítam zo všeobecných rovníc. Sú to koeficienty pri x, y a z. Normálové vektory rovín α a β majú nasledovné súradnice:*

$$\vec{n}_\alpha = (2; -3; 1),$$

$$\vec{n}_\beta = (1; 2; -1).$$

U: Výborne. Teraz potrebujeme určiť, či normálové vektory sú lineárne závislé.

Ž: *Teda, či jeden je násobkom druhého? Povedal by som, že nie.*

U: Vedel by si to aj zdôvodniť?

Ž: *No, však to vidno. 1 krát 2 je 2, ale 2 krát 2 nie je -3.*

U: Predpokladám, že si násobil najprv prvé súradnice oboch vektorov a potom aj druhé. Tam ti to už neplatilo. Máš, samozrejme, pravdu. Niekedy je však dobré vedieť si to aj zapísať. Tak to skúsime. Predpokladajme, že vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$ sú lineárne závislé. Znamená to, že existuje také číslo $k \in \mathbb{R}$, že platí:

$$\vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta.$$

Môžeme písať:

$$(2; -3; 1) = k(1; 2; -1).$$

Ž: *To by znamenalo, že*

$$2 = k \ \wedge \ -3 = 2k \ \wedge \ 1 = -k.$$

Z prvého máme $k = 2$, ako som hovoril. Z druhého $k = -\frac{3}{2}$. A na tretie sa už nemusím ani pozerať.

U: Súhlasím. Nakoľko hodnoty k nie sú rovnaké, vektor $\vec{n}_\alpha$ nie je násobkom vektora $\vec{n}_\beta$.

Ž: *Normálové vektory rovín nie sú lineárne závislé. Roviny α a β sú* **rôznobežné**.

Úloha 1: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha : 3x - 3y - 5z + 1 = 0,$
$\beta : x - y - z - 1 = 0.$

Výsledok: roviny sú rôznobežné

Príklad 3: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha : 2x - 3y + z - 4 = 0,$
β*:* $x = 1 - r + 3s,\ y = 7 + 2r - s,\ z = -3 - r + s;\ r, s \in \mathbb{R}.$

Ž: *Vidím, že rovina β je daná parametrickými rovnicami! Zatiaľ viem určiť vzájomú polohu rovín len pomocou ich všeobecných rovníc.*

U: Nemal by byť pre teba problém napísať všeobecnú rovnicu roviny, ak poznáš jej parametrické vyjadrenie.

Ž: *Snáď to zvládnem.*

U: Tvojou úlohou bude odstrániť z rovníc parametre.

Ž: *Dobre. Mám parametrické rovnice*

$$x = 1 - r + 3s$$
$$y = 7 + 2r - s$$
$$z = -3 - r + s, \quad r, s \in \mathbb{R}.$$

Najprv si z jednej rovnice vyjadrím parameter r a dosadím ho do zvyšných dvoch rovníc.

U: S tým súhlasím.

Ž: *Vybral som si prvú rovnicu*

$$x = 1 - r + 3s.$$

Vyjadrím si z nej parameter r:

$$r = 1 + 3s - x.$$

U: Výborne. Toto vyjadrenie dosadíme do zvyšných rovníc.

Ž: *Dostávame už len dve rovnice s jedným parametrom s:*

$$y = 7 + 2(1 + 3s - x) - s$$
$$z = -3 - (1 + 3s - x) + s.$$

U: Navrhujem rovnice ešte trochu upraviť.

Ž: *Dobre. Upravím pravé strany. Odstránim zátvorky a sčítam, čo sa dá. Dostanem tieto rovnice:*

$$y = 9 - 2x + 5s$$
$$z = -4 + x - 2s.$$

U: Parameter s odstránime použitím sčítacej metódy.

Ž: *Rozumiem. Prvú rovnicu vynásobím dvoma a druhú piatimi. Potom ich sčítam. Dostanem rovnicu*

$$2y + 5z = 18 - 20 - 4x + 5x.$$

Upravím ju a máme rovinu vyjadrenú všeobecnou rovnicou

$$x - 2y - 5z - 2 = 0.$$

$$\begin{array}{rl} y = 9 - 2x + 5s & / \cdot 2 \\ z = -4 + x - 2s & / \cdot 5 \\ \hline 2y + 5z = 18 - 20 - 4x + 5x & \end{array}$$

$$x - 2y - 5z - 2 = 0$$

U: To si zvládol. Máme dve roviny dané, teraz už, všeobecnými rovnicami.

$$\alpha : 2x - 3y + z - 4 = 0,$$

$$\beta : x - 2y - 5z - 2 = 0.$$

Ako určíme ich vzájomnú polohu?

Ž: *Budeme porovnávať normálové vektory.*

U: Správne. Určme si súradnice normálových vektorov rovín.

Ž: *Dobre. Súradnice normálových vektorov ľahko prečítam zo všeobecných rovníc. Sú to koeficienty pri x, y a z. Normálové vektory rovín α a β majú súradnice:*

$$\vec{n}_\alpha = (2; -3; 1),$$

$$\vec{n}_\beta = (1; -2; -5).$$

U: Výborne. Teraz potrebujeme určiť, či normálové vektory sú lineárne závislé.

Ž: *Teda, či jeden je násobkom druhého? Povedal by som, že nie.*

U: Vedel by si to aj zdôvodniť?

Ž: *No, však to vidno.*

U: Máš, samozrejme pravdu. Niekedy je však dobré vedieť si to aj zapísať. Tak to skúsime. Predpokladajme, že vektory $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$ sú lineárne závislé. Znamená to, že existuje také číslo $k \in \mathbb{R}$, že platí:

$$\vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta.$$

Môžeme písať:

$$(2; -3; 1) = k(1; -2; -5).$$

Ž: *To by znamenalo, že*

$$2 = k \ \wedge \ -3 = -2k \ \wedge \ 1 = -5k.$$

Z prvého máme $k = 2$. Z druhého $k = \frac{3}{2}$. A na tretie sa už nemusím ani pozerať.

U: Súhlasím. Nakoľko hodnoty k nie sú rovnaké, vektor $\vec{n}_\alpha$ nie je násobkom vektora $\vec{n}_\beta$.

Ž: *Normálové vektory rovín nie sú lineárne závislé. Roviny α a β sú* **rôznobežné**.

Úloha 1: *Určte vzájomnú polohu rovín α a β, ktorých analytické vyjadrenie je takéto:*
$\alpha : x = 2 + 3u - v,\ y = 1 - 9u + v,\ z = -3 - 12u - 2v;\ u, v \in \mathbb{R}$,
β: $x = 1 - 2r + s,\ y = 2r - 3s,\ z = 2 - 4r - 4s;\ r, s \in \mathbb{R}$.

Výsledok: roviny sú rovnobežné rôzne

Príklad 4: *Určte hodnoty parametrov a, b tak, aby roviny*
$\alpha : x + by + z - 7 = 0$ *a* $\beta : ax + 4y - z + 3 = 0$
boli

(a) rovnobežné,

(b) rôznobežné.

U: Prečítal si si zadanie, tak mi povedz, čo si sa z neho dozvedel.

Ž: *No... Sú tam parametre, ktoré sa mi veľmi nepáčia.*

U: To sú subjektívne pocity.

Ž: *Dobre. Prejdem na fakty. Máme dve roviny dané všeobecnými rovnicami. Znamená to, že poznáme súradnice ich normálových vektorov. A máme určiť, kedy budú roviny rovnobežné a kedy rôznobežné. O totožných sa nepíše nič.*

U: To bolo výstižné zhodnotenie situácie. Pomôžu nám normálové vektory rovín pri určení ich vzájomnej polohy?

Ž: *Myslím, že áno. Pamätám si, že vzájomnú polohu dvoch rovín môžeme určiť porovnaním normálových vektorov.*

U: Porovnaním - to myslíš, či sú vektory lineárne závislé, alebo nie?

Ž: *Áno, tak som to myslel. Ak budú normálové vektory lineárne závislé, roviny budú rovnobežné. A ak budú lineárne nezávislé, roviny budú rôznobežné.*

U: Správne. Určme si súradnice normálových vektorov rovín.

Ž: *Dobre. Súradnice normálových vektorov ľahko prečítam zo všeobecných rovníc. (Aj keď sú tam tie parametre.) Sú to koeficienty pri x, y a z. Normálové vektory rovín α a β majú súradnice:*

$$\vec{n}_\alpha = (1; b; 1)$$

$$\vec{n}_\beta = (a; 4; -1).$$

U: Výborne. Začneme s rovnobežnými rovinami. Aby boli roviny α a β rovnobežné, musia byť ich normálové vektory lineárne závislé.

Ž: *Teda, jeden je násobkom druhého.*

U: Áno. Znamená to, že existuje také číslo $k \in \mathbb{R}$, že platí:

$$\vec{n}_\alpha = k\vec{n}_\beta.$$

Ž: *Môžeme písať:*

$$(1; b; 1) = k(a; 4; -1).$$

To by znamenalo, že

$$1 = k \cdot a \;\wedge\; b = 4k \;\wedge\; 1 = -k.$$

Z tretej podmienky máme $k = -1$.

U: Výborne. Aby boli vektory lineárne závislé, musia byť hodnoty k rovnaké vo všetkých troch vzťahoch. To nám umožní vypočítať hodnoty parametrov a a b.

Ž: *Dosadím $k = -1$ do prvého a druhého vzťahu. Z prvého dostávam*

$$a = -1.$$

Z druhého máme

$$b = -4.$$

U: Súhlasím. ***Roviny α a β budú rovnobežné, ak parameter $a = -1$ a zároveň parameter $b = -4$.***

Ž: *Rôznobežné roviny, to už bude hračka. Normálové vektory musia byť lineárne nezávislé. Preto $a \neq -1$ a zároveň $b \neq -4$.*

U: Trochu spomaľ. Normálové vektory musia byť lineárne nezávislé. To znamená, že neplatí, že $a = -1$ a zároveň $b = -4$.

Ž: *Však ja som povedal to isté!*

U: To teda nie! Hovorí ti niečo negácia výroku? Normálové vektory sú lineárne závislé, ak $a = -1$ ***a zároveň*** $b = -4$. Negáciou tohto výroku je výrok: Normálové vektory sú lineárne nezávislé, ak $a \neq -1$ alebo $b \neq -4$. Stačí aby jedna podmienka neplatila.

Ž: *Aha! Už si spomínam, poplietol som to. Namiesto „a zároveň“ som mal použiť „alebo“.*

U: Nenazval by som to popletením. Dôležité je, aby si tomu rozumel.

Ž: *Tak to zopakujem.* **Roviny α a β budú rôznobežné, ak parameter $a \neq -1$ alebo parameter $b \neq -4$.**

Príklad 5: *Určte analytické vyjadrenie útvaru, ktorý je prienikom rovín* $\alpha: x + 2y - 2z - 1 = 0$ *a* $\beta: x - y + z + 1 = 0$.

Ž: *Prienik rovín? To potom musia byť roviny rôznobežné. Ich prienikom bude priamka.*

U: Vedel by si aj overiť, či sú rôznobežné?

Ž: *Áno. Pozriem sa na ich normálové vektory. Normálový vektor roviny* α *má súradnice*

$$\vec{n}_\alpha = (1; 2; -2).$$

Normálový vektor roviny β *má súradnice*

$$\vec{n}_\beta = (1; -1; 1).$$

Na prvý pohľad vidno, že nie sú lineárne závislé. Roviny sú naozaj rôznobežné.

U: Výborne. Súhlasím aj s tým, že prienikom rôznobežných rovín je priamka. Úlohou je vyjadriť túto priamku analyticky. Aké analytické vyjadrenie môže mať priamka?

Ž: *Nakoľko sme v priestore, ostáva nám len parametrické vyjadrenie priamky.*

U: Správne. Čo potrebuješ na napísanie parametrického vyjadrenia priamky?

Ž: *No, potreboval by som bod, samozrejme patriaci priamke, a smerový vektor priamky.*

U: Začnime smerovým vektorom priamky. Čo o ňom vieš?

Ž: *Smerový vektor priamky je vektor, ktorý môžeme na danú priamku umiestniť. Neviem si však predstaviť, ako ho získam z rovníc týchto dvoch rovín!*

U: Musíme si vystačiť s tým, čo máme. Čo sa teda dá vyčítať z rovníc oboch rovín?

Ž: *No predsa už spomínané normálové vektory rovín. Tu sú ich súradnice:*

$$\vec{n}_\alpha = (1; 2; -2)$$

$$\vec{n}_\beta = (1; -1; 1).$$

U: Dobre. Opäť sa budem pýtať. Akú vlastnosť majú normálové vektory?

Ž: *Normálový vektor roviny je kolmý na danú rovinu. To je predsa jasné!*

U: Výborne. Označme priesečnicu rovín ako p. Venujme sa na chvíľu len rovine α. Priesečnica p zrejme leží v rovine α. Povedal si, že normálový vektor roviny je na rovinu kolmý.

Ž: *Aha. Ak je normálový vektor kolmý na rovinu, tak je kolmý aj na každú priamku ležiacu v danej rovine. Normálový vektor roviny* α *je kolmý na priamku* p*!*

U: Správne. A teraz sa venujme rovine β.

Ž: *To je také isté. Priamka* p *leží aj v rovine* β*, preto normálový vektor roviny* β *je tiež kolmý na priamku* p.

U: Tak si to zhrňme. Máme tu dva vektory kolmé na priamku p. Sú teda kolmé aj na smerový vektor priamky. Ako ho získame?

Ž: *Smerový vektor priamky p je kolmý aj na normálový vektor roviny α, aj na normálový vektor roviny β. Hľadám vektor, kolmý na dva známe vektory... To bude vektorový súčin!*

U: Potešil si ma, že si si naňho spomenul! Áno. Smerový vektor priamky p bude vektorovým súčinom normálových vektorov rovín α a β. Vypočítajme jeho súradnice.

Ž: *Dobre. Určím vektorový súčin vektorov $\vec{n}_\alpha$ a $\vec{n}_\beta$. Zapíšem si ich súradnice do zákrytov pod seba, prvý riadok budú súradnice vektora $\vec{n}_\alpha$, teda 1, 2 a −2, pridám ešte raz prvú a druhú súradnicu. Pripíšem 1 a 2. V druhom riadku urobím to isté s vektorom $\vec{n}_\beta$, budú to čísla 1, −1 a 1 a ešte 1 a −1.*

$$\begin{array}{ccccc} 1 & 2 & -2 & 1 & 2 \\ 1 & -1 & 1 & 1 & -1 \end{array}$$

A teraz počítam. Prvá súradnica:

$$2 \cdot 1 - (-2) \cdot (-1) = 2 - 2 = 0.$$

Druhá súradnica:

$$-2 \cdot 1 - 1 \cdot 1 = -2 - 1 = -3.$$

A nakoniec tretia súradnica:

$$1 \cdot (-1) - 2 \cdot 1 = -1 - 2 = -3.$$

Smerový vektor priamky p má súradnice

$$\vec{u}_p = \vec{n}_\alpha \times \vec{n}_\beta = (0; -3; -3).$$

U: Výborne. Smerový vektor priamky už máme. Ostáva nám získať súradnice aspoň jedného bodu priamky.

Ž: *Súradnice priesečníka dvoch priamok sme získavali riešením sústavy rovníc. Tu sa to ale nedá, lebo taká sústava má nekonečne veľa riešení...*

U: Si na dobrej ceste. Zrejme myslíš sústavu rovníc, pozostávajúcu zo všeobecných rovníc oboch rovín. Tu ju máme

$$\begin{aligned} x + 2y - 2z - 1 &= 0 \\ x - y + z + 1 &= 0. \end{aligned}$$

Má skutočne nekonečne veľa riešení, sú to súradnice všetkých bodov priamky - priesečnice oboch rovín. Nám však bude stačiť jedno z tohto nekonečného počtu riešení. Ako ho nájdeme?

Ž: *To teda naozaj netuším.*

U: Nakoľko rovnice sú len dve a neznáme tri, jedna neznáma plní funkciu parametra. Skrátka, hodnotu jednej neznámej si zvolíme a zvyšok dopočítame.

Ž: *Aha. Takže napr. si zvolím $z = 0$. (Dúfam, že ste si všimli, že som snažil zvoliť si, čo najjednoduchšie číslo.) Sústava bude potom vyzerať*

$$\begin{aligned} x + 2y - 1 &= 0 \\ x - y + 1 &= 0. \end{aligned}$$

Hravo ju vyriešim. Druhú rovnicu vynásobím číslom 2 a rovnice sčítam. Dostávam

$$3x = -1,$$

čo znamená, že

$$x = -\frac{1}{3}.$$

U: V poriadku.

Ž: *Dopočítam hodnotu y. Dosadím $x = -\frac{1}{3}$ napr. do druhej rovnice $x - y + 1 = 0$ a dostávam*

$$y = \frac{2}{3}.$$

Jeden bod priamky p, napr. bod P má súradnice

$$P[-\frac{1}{3}; \frac{2}{3}; 0].$$

U: Výborne. Teraz nám už nič nebráni napísať parametrické vyjadrenie priamky p, priesečnice rovín α a β.

Ž: *Mám bod $P[-\frac{1}{3}; \frac{2}{3}; 0]$ a smerový vektor $\vec{u}_p = (0; -3; -3)$. Parametrické vyjadrenie priamky p je*

$$\begin{aligned} x &= -\frac{1}{3} \\ y &= \frac{2}{3} - 3t \\ z &= -3t, \qquad t \in \mathbb{R}. \end{aligned}$$

U: Ešte by som rád pripomenul, že parametrických vyjadrení tej istej priamky existuje nekonečne veľa. So susedom môžete mať teda rôzne výsledky.

U: Ukážeme si ešte iný postup riešenia tohto príkladu. Povedali sme, že prienikom rovín je priamka p.

Ž: *Áno. A my hľadáme jej parametrické vyjadrenie.*

U: Priamka p je priesečnicou rovín α a β. Znamená to, že všetky body priamky patria aj obidvom rovinám. Hľadáme teda body, ktorých súradnice vyhovujú rovniciam oboch rovín:

$$\begin{aligned} x + 2y - 2z - 1 &= 0 \\ x - y + z + 1 &= 0. \end{aligned}$$

Ž: *Ale to sme tu už mali. Takú sústavu neviem vyriešiť, rovnice sú len dve a neznáme tri.*

U: Sústava má nekonečne veľa riešení, veď jej riešením sú všetky body priamky. A tých je nekonečne veľa. A nie je pravda, že ju nevieme vyriešiť.

Ž: *Ako ju mám teda riešiť?*

U: Jedna neznáma bude parametrom. Napr. nech $z = t$. Sústava potom vyzerá takto:

$$\begin{aligned} x + 2y - 2t - 1 &= 0 \\ x - y + t + 1 &= 0. \end{aligned}$$

Skús ju vyriešiť. T. j. vyjadriť neznáme x a y pomocou parametra t.

Ž: *Pokúsim sa. Druhú rovnicu vynásobím číslom* (-1) *a rovnice sčítam, vypadne mi tak* x*. Dostávam:*

$$3y - 3t - 2 = 0.$$

Odtiaľ vyjadrím y*:*

$$y = \frac{2}{3} + t.$$

U: Výborne. Dosadíme to napr. do druhej rovnice a vyjadríme neznámu x.

Ž: *Dosadzujem:*

$$x - \left(\frac{2}{3} + t\right) + t + 1 = 0.$$

Po úprave dostávam:

$$x = -\frac{1}{3}.$$

U: Ja to už len zhrniem. Priesečnica rovín má parametrické vyjadrenie:

$$\begin{aligned} x &= -\frac{1}{3} \\ y &= \frac{2}{3} + t \\ z &= t, \qquad t \in \mathbb{R}. \end{aligned}$$

Ž: *Už vidno, že je to iný výsledok ako v prvom riešení.*

U: Áno. Parametrických vyjadrení tej istej priamky existuje nekonečne veľa. Ale nie je až také iné. Len namiesto smerového vektora so súradnicami $(0; -3; -3)$ sme použili smerový vektor so súradnicami $(0; 1; 1)$. Vidno, že ide len o násobok pôvodného vektora.

Úloha 1: *Určte analytické vyjadrenie útvaru, ktorý je prienikom rovín* $\alpha : 2x - y + z + 1 = 0$ *a* $\beta : x + y + 2z - 3 = 0$.

Výsledok: napr.

$$\begin{aligned} x &= \frac{2}{3} - 3t \\ y &= \frac{7}{3} - 3t \\ z &= 3t, \qquad t \in \mathbb{R} \end{aligned}$$